

Beszélgetés Chiharu Shiota-val szentendrei kiállításáról

P. SZABÓ ERNŐ

Szentendrei Képtár; Kmetty János Múzeum, Szentendre, 2016. X. 16-ig

CHIHARU SHIOTA
az installáció készítése közben

Chiharu Shiota Emlékeső című kiállításával folytatódik az a sorozat, amely a szentendrei Ferenczy Múzeumi Centrumban Madeline Stilwell februárban megnyílt tárlatával kezdődött, s amelynek célja, hogy nemzetközileg ismert alkotók művein keresztül adjon kitekintést a kortárs egyetemes művészet történéseire, egyben egyféle viszonyítási lehetőséget a szentendrei szcéna számára. Az 1972-ben Osakában született alkotó tanulmányait Japánban, majd Ausztráliában, végül pedig Németországban végezte, hamburgi, braunschweigi majd berlini művészeti intézményekben. 2010–13 között a Kyoto Seika University, 2011-ben a California College of the Arts vendégprofesszora volt. Műveivel rendszeresen szerepel jelentős nemzetközi tárlatokon, munkái megtalálhatóak számos köz- és magángyűjteményben.

Emlékeső című tárlatának fő anyaga a fonál, amelyre mintegy 22 ezer, Magyarországon összegyűjtött kulcsot fűzött fel japán és magyar asszisztensei

védjegyévé vált az elmúlt években, a szálakra felfűzve használati tárgyak jelennek meg művein, régi ágyak, ablakok, ruhák, cipők, bőröndök. A fonalak fekete színe a világot, a vörös pedig az „emberi belső irt”, a vért, a távolság legyőzését szimbolizálja. A szentendrei tárlaton, akár csak a tavalyi velencei biennálén a japán pavilonban kiállított munkánál, a vörös szín dominál.

Hogyan jött létre az Emlékeső című szentendrei kiállítás?

CHIHARU SHIOTA: Gulyás Gábor, a Ferenczy Múzeumi Centrum igazgatója látta a tavalyi Velencei Biennále japán pavilonjában rendezett *Kulcs a kézben* című kiállításomat. Tetszett neki, és meghívott Szentendrére. Korábban ugyan sosem jártam Magyarországon, de szívesen eljöttem megnézni a helyszínt, s tetszett a város is, a Képtár is. A Képtár mágikus helyszín, amikor belép oda valaki, érzi a hagyományok jelenlétét. Azóta már azt is megtapasztaltam, hogy Szentendre mennyire különbözik Berlintől, ahol húsz éve élek. Úgy érzem, hogy a magyar és a japán nép között van valami érzelmi rokonság.

Ugyan a Velencei Biennále nemzeti pavilonjait gyakran érik kritikák, mondván, hogy a nemzeti reprezentáció idejétmúlt dolog a kortárs művészetben, a produkciók jó része ennek az ellenkezőjét bizonyítja. Milyen érzés volt részt venni a nagy eseményen?

foto: Berényi Zsuzsa

CHIHARU SHIOTA:
Narancssárga ruha, 2015,
olajkréta, cérna, papír

segítségével. A kulcsok összegyűjtésére a Ferenczy Múzeumi Centrum márciusban indított akciót, a cél eredetileg 15 ezer kulcs összegyűjtése volt. Több mint száz gyűjtőponton, a határokon túl is folyt a gyűjtőmunka, különböző önkéntes szervezetek, társulások támogatásával, Temesvártól Szegedig, Egertől Nagyváradig. A fonál Shiota művészetének mintegy a

fotó: Berényi Zsuzsa

C. S.: Nagyon kemény feladatot jelentett az installáció létrehozása, olykor nyomasztó érzés volt, hogy meg kell felelnem a nagy nemzetközi nyilvánosság elvárásainak és azoknak a követelményeknek, amelyeket a japán pavilonban korábban bemutatott művek kvalitása teremtett meg. Ugyanakkor persze csodálatos élmény is volt egy nagyméretű installáció létrehozása. Ami a biennálé egészét illeti, néha olyan érzésem van, hogy olyan, mint egy nagy nemzetközi sportverseny, amelyen nagyon sokan vesznek részt, és nem is mindig a legjobbak. Nekem nagy szükségem van a nyugodt, elmélyült munkára s ehhez a zavartalan körülményekre.

Ennek némileg ellentmondani látszik, hogy korosztálya egyik legmozgékonyabb művészének tűnik. Folyamatosan ingázik különböző művészeti rendezvényeknek otthont adó városok között, állandóan úton van egyik kontinensről a másikra.

C. S.: Ez részben abból adódik, hogy ma is óraadó vagyok egy német, egy amerikai és egy japán egyetemen, s még inkább abból, hogy az installáció műfaja, amellyel leggyakrabban foglalkozom, helyhez kötött, mindig konkrét, meghatározott helyen kell a művet elkészítenem. Ez természetesen állandó utazással jár,

de nem tudom elképzelni másként az életem. Nagyon szeretem a kiállítás előkészítését, az installációk felépítését, nem is tudnám megállni, hogy ne folytassam ezt a tevékenységet.

Osakában született 1972-ben, Japán után Ausztráliában, majd Németországban tanult, nem is egy, hanem három városban, utoljára Berlinben, ahol jelenleg is él, s ahonnan időről időre útra kel a világ különböző égtájai felé. Mintha ez a dinamizmus, az állandó mozgás igénye nem is az installációval kapcsolódna csak össze, hanem a vérében lenne.

C. S.: Igen ez a megállapítás tulajdonképpen fedi a valóságot.

Mi vonzotta Berlinbe, s mi tartja ott immár több mint két évtizede?

C. S.: A Prenzlauer Berg nevű kerületben élek, amely sok évtizede művész- és diáknegyed, a város egyik legbarátságosabb része, közel a Mitterheuser, ahol a berlini galériák jelentős része működik. Berlinbe természetesen a város pezsgő művészeti élete vonzott, s ma is az tart itt. Már a fal leomlása után érkeztem ide, sok más, a világ legkülönbözőbb részeiről származó művésszel együtt. A város azóta is folyamatos mozgásban van, ahogy a kortárs művészet keretei is mindig változnak, de a kezdeti lázas időszak már elmúlt, a kedélyek lenyugodtak, a város, amelynek megvan a saját szokásrendje, szabályrendszere, ideális helyszín a művészi munkához.

Kiállítási enteriőr

foto: Berényi Zsuzsa

Kiállítási enteriőr

Ami a változást illeti, az Ön munkásságában is jelentős elmozdulások voltak megfigyelhetők, hiszen festőként, grafikusként indult, jó ideje azonban már a térben megvalósuló művészet problémái foglalkoztatják. Hogyan következett be ez a váltás?

C. S.: Most is folyamatosan rajzolok, mintha naplót vezetnék, s valóban, műveltem az olajjal való festészetet is, a kiállítás egyik helyszínén, a Kmetty Múzeumban a rajzaim is láthatók. De egy idő után a két dimenzióban való gondolkodást korlátozásként éltem meg. A változás mellett azonban remélem, a folyamatosság is érezhető a munkáimban, hiszen a vonal iránti érdeklődésem megmaradt a háromdimenziós művek készítésekor is. Az installációim domináló eleme a fonalakból felépülő struktúra, de stilizált emberfigurák, illetve ruhaformákkal megidézett emberi alakok is felsejlenek a műveimben ezen a struktúrán belül. Az emberi lét is része az installációnak, amely a fonalak révén mintegy a második réteget rakja az embert körülvevő elsőre, a meztelenségre. A fonal nagyon lágy, olykor a szálak nagyon gyöngének, sebezhetőnek tűnnek, de rajtuk keresztül létre tudjuk hozni a kapcsolatot a legkülönbözőbb tárgyak s az általuk képviselt értékek, minőségek között. Ki tudjuk fejteni a kapcsolatok milyenségét, hiszen azok lehetnek bensőségesek, de éppenséggel feszültek is. És persze szimbolikusan el is lehet vágni a kapcsolatokat, lezárni a különböző

P. SZABÓ ERNŐ és
CHI HARU SHIOTA

irányokba vezető utakat. Nagyon lágy, gyöngé anyag a fonal, mégis, ahogyan a legkülönbözőbb népeknek, kultúráknak az ehhez az anyaghoz való kapcsolata mutatja, elsődleges fontosságú az ember számára, s azon túl, hogy konkrét használati értéke van, a legkülönbözőbb viszonylatok fejezhető ki segítségével. Én nem teszek mást, mint emberi érzéseket kötök össze fonalak segítségével.

Ezt a sokféleséget, mindenütt jelenlévőséget – illetve a fonalnak az Ön művészetében játszott kitüntetett szerepét – jól érzékelte, hogy installációiban a fonal a legkülönbözőbb hétköznapi, olykor banális tárgyakkal való kapcsolatban jelenik meg. Az Over the Continents címűben például különböző lábbeliket köt össze, változtat egy egységes rendszer részévé a fonalháló.

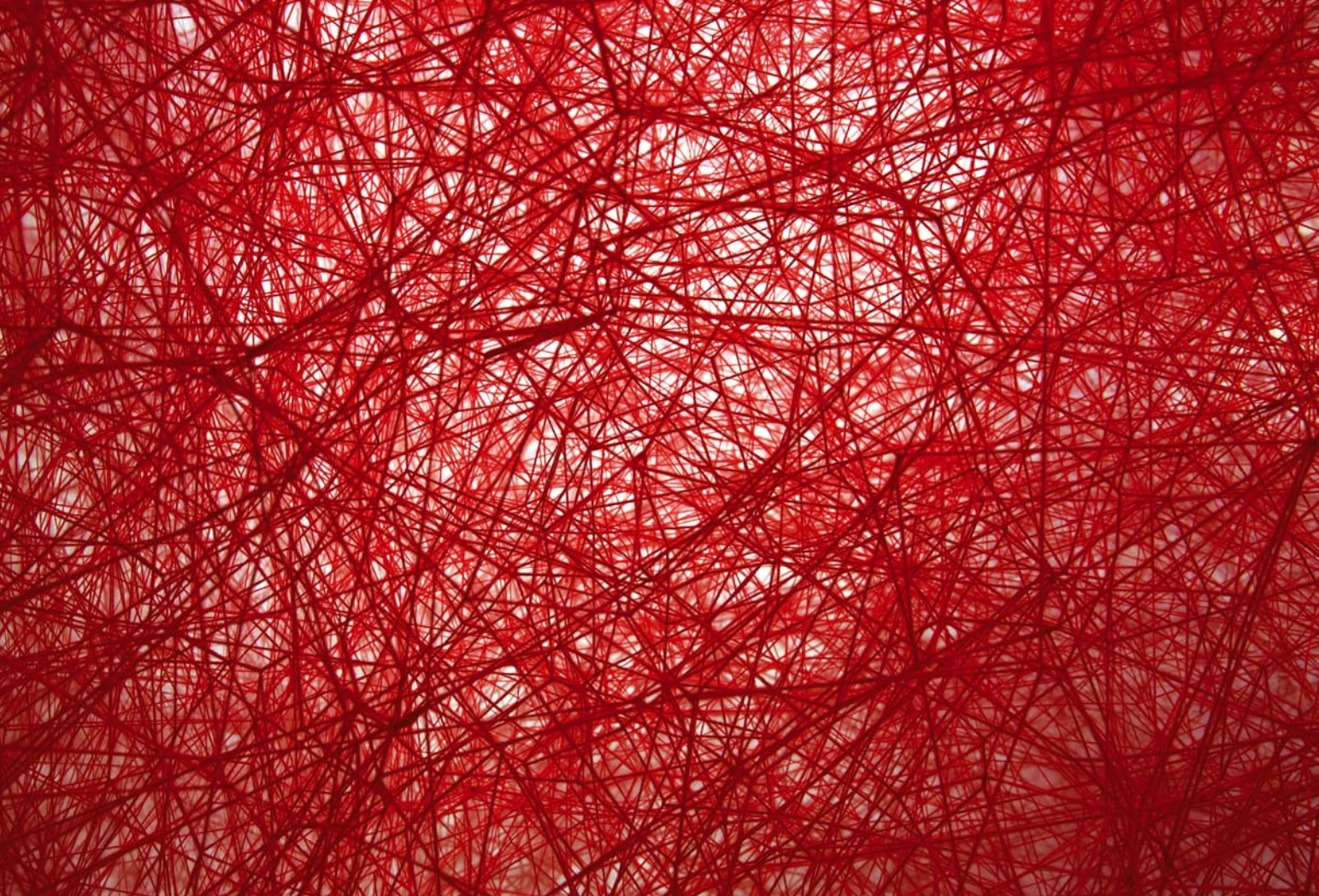
C. S.: Ahogyan a velencei, illetve a mostani szentendrei installációnál a kulcsokat, hasonló módon gyűjtöttem a legkülönbözőbb formájú, méretű, funkciójú cipőket ahhoz a műhöz, kezdve a sportcipőktől az esküvőn használtakig, vagy a lábbeliig, melynek a tulajdonosa kórházba került. A cipők magukkal hozták a történeteket is, és kapcsolatot teremtettek a tulajdonosaik és közöttem, a különböző történeteket a tárgyakon keresztül megmutató művész között. Nagyon fontos, hogy minden tárgy a hozzá kötődő történet, érzelem részeként jelenik meg, és az egyszeri, megismételhetetlen kapcsolatrendszert teremtő installáció foglalja magában a lényegét. Amikor a kiállításnak vége van, a művet lebontják, akkor ez a kapcsolatrendszer felbomlik, és a tárgy elveszíti számomra érdekességét.

A bakancs korábban jelent meg műveiben, mint a most már többször felhasznált kulcsmotívum. Hogyan került sor a tárgycsereére?

foto: Mulajdi Brigitta

C. S.: A cipő a szó szoros értelmében kapcsolódik a távolságok legyőzéséhez, a kontinenseken való átkeléshez, viselőjének helyváltoztatásaihoz. A kulcs mást jelent. Ha a kezünkbe fogjuk, érezzük, hogy önálló tartalommal bíró tárgy, alakja szimbolikusan még az emberi figurára is emlékeztethet. Ha abból indulunk ki, hogy az ember távol él hazájától, ha folytonosan változtatja a helyét, a cipő fontossága nyilvánvaló. Ha ez az állapot megváltozik, ha otthon érezzük magunkat valahol, bensőséges, nyugodt a kapcsolatunk valamely hellyel vagy valakivel, elveszíti fontosságát. A kulcsnál egészen más a helyzet, az éppenséggel a megtalált nyugalomhoz, az otthonossághoz, a melegséghez, az emberi kapcsolatok intimitásához – vagy éppen az ezen állapotok, a hozzájuk kapcsolódó érzések megélése iránti vágyhoz – kötődik.

fotó: Berényi Zsuzsa

Vannak személyes motívumai is annak, hogy néhány évvel ezelőtt elkezdett kulcsokat gyűjteni?

C. S.: Ha egy nagyon közeli hozzátartozómat nem veszítem el, talán nem is kezdtem volna el kulcsokat gyűjteni. Ennek révén viszont emlékeket, történeteket is gyűjtök, s ezeket kapcsolom össze az egész termet behálózó fonalak segítségével, ezeket adom át másoknak. A velencei, illetve a szentendrei mű jobb megértéséhez nem árt tudni, hogy a vörös szín az ázsiai kultúrában hagyományosan a távolságok áthidalásának a lehetőségét jelképezi, ahogyan egyébként az installációk részeként megjelenő fonalhajók is. Eredetileg tizenötezer kulcsot terveztünk elhelyezni, a fonalakról belógatni az installációban, de a lelkes magyarországi segítőknek köszönhetően több mint 22 ezer darab gyűlt össze, ezek mind megjelennek a mű részeként a Szentendrei Képtár termeiben. A kiállításom első része a Kmetty Múzeumban látható, a főtér másik oldalán, az ott kiállított rajzok megismerése után ajánlatos a látogatóknak átjönnie a Képtárba.

A „kulcsmű” első variációjának bemutatása Velencében komoly szakmai és közönségsikert hozott. De hogyan választották ki a japán nemzeti pavilon kiállítójának éppen Önt, aki ugyan rendszeresen szerepel jelentős nemzetközi fórumokon, de mégis csak több mint két évtizede él távol a hazájától?

C. S.: Az általános gyakorlat korábban az volt, hogy a Japan Foundation választotta ki a kiállítót, egy olyan művészt, aki valóban Japánban él. Személyemben most először esett a választás olyanra, aki hazáján kívül, történetesen Berlinben él. A kiválasztás menete nagyjából az volt, hogy hat kurátor javasolt egy-egy művészt, s a kör fokozatos szűkítése után esett rám a választás az utolsó körben.

Szentendre után hová utazik?

C. S.: Bázalbe, a Kunstmesse-re, ahol másodszer hozhatok létre egy nagyméretű installációt az Art Unlimited nevű szekcióban. Négy évvel ezelőtt szerepeltem ott először az *In Silence* című installációval, amelyben a fonalháló által kijelölt út végén egy lezárt zongorát pillantott meg a látogató. Most az *Accumulation – Searching for the Destination* című munka új változatát készítem el. Az elmúlt években többször is kiállítottam ezt a művet, volt, amikor egyetlen óriási bőröndfalloval szembesült az, aki a művet nézte, volt, amikor mintegy véletlenszerűen elhelyezkedő, magukra hagyott bőröndökkel találkozhatott. Az ember magára hagyatottságáról, kiszolgáltatottságáról, a diaszpóralétról szól ez a mű, s azt hiszem, ma már nemcsak a 20. századi történelem üldözöttjeiről, de napjaink migránsválságának áldozatairól is.

Kiállítási enteriőr